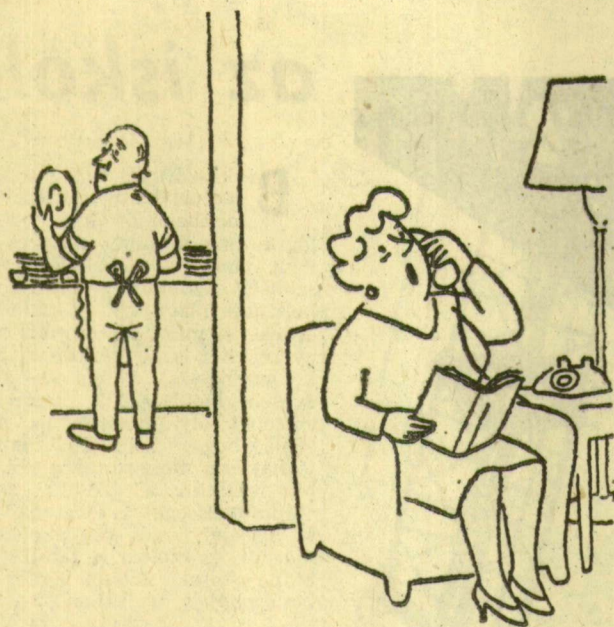

A cápák és a zene

Az utóbbi években az ausztráliai partok mentén a cápák több mint háromszáz embert faltak föl. A Theo Brown irányításával dolgozó ausztrál tudósok csoportja megállapította, hogy a cápák hajlamosak a zene élvezetére.

Ha lemezeiről zenét közvetítenek, a cápák állítólag megállnak, mintha a zenét hallgatnák, néhányan a farkukkal ritmikus mozgásokat végeznek, mások mintha elmélyedten figyelnének. Brahms bőlcsődalát különös figyelemmel hallgatják a veszedelmes bestiák.

A háziurat keresik

— Sajnos nem tud a telefonhoz jönni, mert rendkívül fontos munkát végez!

Szegedi utcák Válasz észrevételekre

A jövő század Szegedjének megálmodója, Füle Lajos, két szállóigévé vált szellemes, bölcs mondással tetézte meg itteni működését. „A Tisza Szeged főutcája” — ez az egyik, a másik meg: „Szegeden mindenki városrendező!” Valóban, százezer szegedit izgat a város jövőndője, s ha szóba kerül egy-egy tervről, mindenki leteszi a voksát mellette vagy ellene. Az utcanévröndezés is része a város jövő képeknek, erről is van tehát kinek-kinek mondandója. A Délmagyarországban május elején közzétett cikksorozatommal én is ehhez a legszélesebb közvéleményhez apelláltam.

Kaptam is észrevételeket. Szóban, írásban egyaránt. S nemcsak azért ültem újra írógéphez, hogy az egyébként is illendő választ — a közérdeklődésre tekintettel — nyilvánosan adjam meg, hanem azért is, mert néhány most fölvetődött kérdés pár újabb általános tanulság levezetésére késztet.

Elsőnek mindjárt egy félreértést kell eloszlatnom. Kiss Sándor (Pozsonyi u. 6.) joggal mutat rá ismételt levelében, hogy a Pozsonyi Ignác utca mellett zavaró a Pozsonyi utca létezése.

„Számítatlan esetben hozzák az újszegedi Pozsonyi utcába a postai csomagot, levelet, sőt a téli tűzrevalót, amely sok késedelmet és bosszúságot okoz, és fordítva; és vannak olyan esetek, hogy vidéki látogatók Újszegeden keresik a Tisza túlsó partján levő Pozsonyi Ignác utcai rokonait.” Ez klasszikus esete az át nem gondolt utcanév-változtatások következményeinek. A Pozsonyi utca az árvíz óta ismert, 1922-ig Pozsonyi utca volt a neve. A közközház mögötti, szintén 1880 óta meglevő Anna utca 1922 óta szerepel a térképeken a kórházalapító Pozsonyi Ignác nevén. A névadás jogosult volt, csakhogy egyidejűleg meg kellett volna változtatni a Pozsonyi (Pozsonyi) utca nevét is. Tovább ez már nem használható. Ezért is javasolta leveli íróim, hogy Stromfeld Aurél nevét kapja. S erről írtam én május 6-án, hogy nem helyeslem, két okból: a Tanácsköztársaság kiváló vezérkari főnökének nem volt különösebb köze városunkhoz, és nem célszerű az idegen nevek szaporítása utcánév-tábláinkon. Azóta ráakadtam egy adatra: Stromfeld Aurél 1921. júl. 29-én megfordult Szegeden: tanú volt a Tabády-pörben. Még ez sem elegendő, hogy érdemi szegedi kapcsolattal bírjunk. Neveken idegen hangzása pedig félreértést szült leveli íróimban. Ebben nincs semmiféle nacionalizmus.

„Stromfeld — írja Kiss Sándor — német név, de tökéletes magyar beszéd és szív.” Így igaz, de nem arról van szó. Hanem arról az általános tapasztalatról, hogy az idegen neveket (pl. Szegeden a Victor Hugo utcát vagy a Roosevelt teret) a lakosság zöme nehezen tudja leírni, kiejteni és megjegyezni, ezért általános irányelv — ezt a Fővárosi Tanács illetékese is hangsúlyozta a Magyar Nemzet 1967. március 26-i számában —, hogy idegen nevekről „csak rendkívül indokolt esetben” nevezünk el utcát. Ilyen indokolt esetnek tartom pl. a Jobb fa sornak

Bauer Ervinről, Balázs Béla öccséről, a kiváló biológusról való elnevezését, különös tekintettel az ott épülő biológiai intézetre is.

Malatinszky György (Bem u. 24.) fölhívta figyelmemet Károlyi Lajos emlékének megörökítésére. Róla szóltam én is, javasolva, a mostani Károlyi (1922 előtt Károly) utcának kiegészítését a szegedi festő keresztnevével. Ezt és az ehhez hasonló, névkiegészítő javaslataimat azonban baráti tanácsra magam is módosítom. Nem célszerű ugyanis az utcanévek terjedelmét növelni. Ehelyett teljesen elegendő lesz, ha — mint javasoltam is — az utcacsarkon, az 1. sz. ház falán tábla ad fölvilágosítást a névadóról: Borostyáni Nándorról, Debreczeni Ignárról, Földváry Sándorról, Károlyi Lajosról, Kelemen Lászlóról, s így tovább. Ez fölöslegesen teszi a nagyobb változtatást, s ugyanakkor megoldja a névadók azonosításának, megismertetésének, emléküik ápolásának gondját is. A kecske is jóllakik, a káposztát is megmarad. Most már csak az szükséges, hogy a kerületi tanácsok gondoskodjanak a személynévi eredetű utcák mielőbbi megjelöléséről. Mára 1923-ban a Pulz utca (így írjuk helyesen, nem pedig Pulcz vagy Pultz!) névadójáról szóló cikket így fejezte be: „Szeged piros és fehér virágokból való koszorút küldött a koporsójára, és elnevezett róla egy utcát, amelyről íme, negyven év múltán is alig tudják, kiről kapta a nevét. Ha az utca sarkán a jelzőtáblára odatették volna két sorban a neve alá, hogy ki volt ez a derék katona, akkor most nem kellett volna tárcában népszerűsíteni. S ha ezeket a jelzőtáblákat megcsinálnák addig, míg tud róla egy-két ember, hogy ki volt az a Mérey vagy Szende Béla, aki utcát kapott Szegeden, akkor egy generáció múlva nem hinnék azt, hogy a Kemes utcát valami híres szegedi államférfi nevezte el.”

Kaptam javaslatot az 1728-as hírhedt boszorkánypör áldozatának, Róza Dánielnek (1645–1728) utcánévben való megörökítésére is. Ez gyakorlati okokból lehetetlen: már így is megfogytakozott a természeti nevek csoportja, kár lenne tehát az 1880 óta

Róza (azelőtt: Darab) utcát személynévvel tennünk, márpedig miközben egyik kezünkkel csökkentjük, a másikkal nem szaporíthatjuk a hasonló nevű utcákat, Maradjon tehát Róza utca.

Az utcanév ugyanis — s ez most érlelődött meg bennem kikristályosodott megfogalmazásban — nem az egyetlen módja a nagy történelmi, irodalmi, politikai személyiségek iránti tiszteletadásunknak! Elettérnyű kiadás, széles körű terjesztése, szoborai föllátása, emlékhelyeiknek márványtáblán való megörökítése, iskolák, intézmények nevében történő hagyományozása az utókor számára — megannyi lehetőség. Esetenként dönthető el, hogy közülük mikor melyik a legalkalmasabb.

S ugyanezt válaszolhatom dr. Szőnyi Sándornak (Gutenberg u. 14.) is, aki korábbi javaslatának megismétlésevel keresett föl. Egyetértek vele, hogy kár volt a Vaspálya utcáért. Hollós József neve szerepelt javaslataimban, Szepesi Imrét (és Wallich Kálmánt, Cibula Antalé, Kukovetz Nandé) pedig csak azért nem, mert az erre vonatkozó névadási indítványok már folyamatban vannak az igazgatási szerveknél. Nem tudok — a már kifejtett elvek alapján — egyetérteni azzal, hogy Szegeden föltétlenül utcánévek kellene megörökíteni Körösi Csoma Sándor, Baktay Ervin, Vámbéry Ármin, Liszt Ferenc, Hubay Jenő, Lehár Ferenc, Kálmán Imre, Reviczky Gyula, Gyulai Pál, Garay János, Pósa Lajos, de akár csak az aradi vértanúk (Leiningen, Török stb.) emléket. Hosszú lenne egyébként érvelni, de aki elfogadta névadási irányelveimet, mind egyet kell tudnia, hogy — emberi nagyságuk elismerése ellenére is — miért nem tartom szükségesnek.

Leveli íróim fölörösléséből ideztem: „Lőw Lipót, akit mint rebbelist kötél általi halálra ítélték, mert mint tábori pap, lángoló beszédében buzdította a honvédek harcaira, a szabadság kiküzdésére. Volt egy utca róla elnevezve, de a 19–20-as években az ébredő magyarok ezt megszüntették.” A Lőw Lipót utca 1942-től Bús páter utca lett, a főlzabadosul után pedig Bolyai utca. Ezt ma már nem volna helyes visszavátoztatni. Indokolt azonban — az izraelita hitközség kérésének is megfelelően — Lőw utcának nevezni el a Jósika utcának a Tolbuhin sugárút és a Bartók Béla tér közé eső szakaszát. Lőw utcának azért, mert Lőw Lipót (1811–1875) mellett egyszerűen ez az utca örökítené meg kiváló fiának, a világhírű tudósnak, Lőw Immánuelnek (1854–1944) emléket is. Erről természetesen ismét emléktáblának kell majd gondoskodnia.

Péter László

Bonnyától Veszprémig

Ezen a héten a Somogyi Néplapból, a Dunántúli Naplóból, a Békés megyei Néplapból, a Szolnok megyei Hírlapból és a Veszprém megyei Naplóból idézünk híreket, amelyek bizonyára a szegedi olvasóknak is érdekesek lesznek.

A legrégibb pedagóguscsalád

A pedagógusnap alkalmával az ország minden lapja megemlékezett a tanárokról, tanítókról, óvónénikről. Hazánk legrégibb pedagóguscsaládjáról írt a Somogyi Néplap, az 1730-ban a felső-somogyi Bonnya községben megalapított württembergi Becht Jakab utódairól. A Koppány-patak völgyében elterülő szép kis faluban már 232 éve a Becht-familia tanította a legifjabbakat, egészen 1962-ig, amikor is a most 70 esztendőes Becht Béla, a család utolsó tanító-tagja nyugdíjba ment. Lányai közül egy sem választotta ezt a foglalkozást — így megszűnt a „családi hagyomány”.

Baranyádé a serleg

Tavaly az ország megyéi közül Baranyában volt a legkevesebb közúti közlekedési baleset. Magyarországon az elmúlt évben 20 538 személyi sérüléssel járó közlekedési baleset volt, 3121-el több mint 1967-ben! A balesetek számának növekedése nagyobb volt egy év alatt, mint az előző négy évben összesen, s kerekén egyharmadával több az anyagi kár, mint 1967-ben volt: már 100 millió forint az új „kárekord”!

Mindezekről a Baranya megyei Közúti Balesetelhárítási Tanács ülésén tárgyaltak, ahol már arról is szóltak, hogy jövőre is tartsa meg megyéjük az első helyet. S ehhez több feltételt kell javítani, elsősorban az utak állapotát, de legfontosabb, hogy a gépkocsivezetők szervezett továbbképzését biztosítsák.

Quick Cola

Új üdítőitalt kezdett gyártani a Békés megyei Szikviz- és Szeszipari Vállalat, a Cola-család — a coffeinos üdítőitalok közös neve ez — német változatát: a Quick Colát. A koncentrátumot a német cég szállítja, s pontosan meghatározzák a gyár-

Tallózás a megyei lapokban

tás körülményeit — a töltővíz hőfokát, keménységét, a szénsavtartalmat — sőt, a vendéglátóipari forgalmazáskor az üdítőital hőfokát is. Az új üdítőitalból naponta két és féldecis palackban 10 ezer üveggel készítenek Békéscsabán, 3 forintot áron kaphatók az üzletekben.

Jó lenne, ha Szegedre is jutna, hiszen a szeszmentes üdítőitalok választéka itt is bővíthető...

Nem betegek okozták

A tiszántúli vasúti orvosok kétnapos értekezletet tartottak Szolnokon. Nagy érdeklődést váltott ki dr. Pacsek János előadása, amelynek címe „A Magyarországon történt két legutóbbi nagy vasúti baleset kriminalisztikai és ideg-orvosi problémáik”. Az előadó megállapította, hogy az utóbbi évek nagy vasúti baleseteit orvosilag teljesen egészséges emberek okozták, főként pszichológiai tényezők voltak a döntőek. Az 1963. december 24-én Szolnokon—Abony között történt nagy szerencsétlenségnek az oka a mozdonyvezető hiúsága volt. A pontosságáról nevezetes ember mindenáron

be akarta tartani a menetidőt, ezért nem vett tudomást a térfélszín sárga színéről sem. Ez okozta a vasúti történetének legnagyobb magyarországi katasztrófáját! A tavalyi karácsonyi mendei szerencsétlenség okozója, a forgalmi szolgálattevő is egészségesen teljesen rendben volt, csak a bonyolult integráldominós rendszert nem tudta kezelni. Az orvosi megállapítások elgondolkodtatók, s remélhetőleg a vasúti illetékesek is levonják belőle a szükséges következtetést.

Kis dalosok találkozója

Június 13-án kezdődik Veszprémben az ország legjobb úttörő kórusainak második nagy találkozója. A háromnapos országos fesztiválon Budapest és minden megye egy kórusa képviselteti magát. A kis dunántúli város már készül a rendezvényre. Körülbelül 1800 résztvevőre számítanak, s ez nem kis gondot okoz a rendező bizottságnak. A kórustalálkozón — amelyre szegedi kórus is utazik — záróakkordjaként értékelik és ki hirdetik az erre az alkalomra kiírt országos kórusmű pályázat eredményét, amelyre 27 kórusművet fogadtak el. A záróesten Szokolay Sándor is vezényli az 1200 tagú összkórust, amely a művészek a találkozó tiszteletére komponált Szálljon a dal című szerzeményét adja elő.

Tóth Béla:

Mi, janicsárok

(15.) Hát bizony engem arra nem tanítottak meg, Újra neki láttam a súlypontozásnak. Persze, ezután sem volt elégedett vele. Amikor utoljára átadtam neki, fogta, bevágta az asztal fiókjába. Rám sem nézett. Furcsálltam én ezt a dermesztő levegőt. Mert ha én vagyok a kiugrott pap és igazgatóhelyettes, azt mondom annak a bumfordi fiatal tanárnak: jöjjön, ülünk le, beszéljünk meg, vagy nézze, mutatók egy olyan tanmenetet, amely megfelel a követelményeknek. A világért sem tette volna.

Sokat értekeztem. A kormányprogram által meghatározott tennivalókat háromszor három órán át tárgyaltuk. Legtöbbször az igazgató beszélt. Értelmes volt, és nem vesztett az erejéből. Olyan negyvenöt év körüli, csattanó egészséges, hasas kis ember volt, amilyenek egy kisvárosi, de nagy múltú iskola igazgatójának lennie kell.

En azt láttam, hogy az égvilágon semmit sem alkalmaztunk mi a kormányprogramból, csak beszélünk róla, ahogy szokásban volt. A szánkkal megtettünk mindent. „Az új szellem, kérem szépen, igen tisztelt kartársak”. És láttam, hogy az új szellem úgy megy el a cél mellett, mint amikor vénasszony fűz cernát szemüveg nélkül a tübe. Egyik oldalon is mellé, a másik oldalon is mellé.

November hetedikén tanítási szünet volt. Dél előtt egy kicsit felvonultattuk a városi tanácselnök beszédét meghallgattuk a nagyteremben.

A beszéd alatt odajött hozzám a másik legfiatalabb tanár, és melegen kezét rázott velem.

— Szervusz, öregem!

Első ember volt, aki a testületben tegezni kezdett.

— Beszédem lenne veled. Ráérsz, a hogyismondjam után?

— Lenne dolgom, hiszen...

— Ó, tudom, a fiatal tanár buzgalma, de csak fél óra, barátcskám.

— Kérlek, ahogy akarod.

Aztán, ahogy a gyerekek elszéledtek az ünnepségről, lementünk az utcára.

— Barátcskám, nem is hiszed, mennyire örülök neked. Mit kellett meg tudnom az este. Aprópól, hiányoltalak, hát, te ilyen zárkózott vagy? A bankettre nem is jöttél.

— Nekem nem szólt senki!

— Nézd, beszéljünk őszintén. Kezdjük az elején. Nagyon örülök neked, mert az igazgató úgy éjfel után, szűkebb társaságban közölte, hogy te, hogy is mondjam, reakciós vagy. Akkor pedig a barátom vagy. Puszi a homlokodra. Te, ezek között nincs egy tisztességes reakciós. Mindenki erről van, énekelek, de ezek gyáva lespuskások. Az égvilágon mindent végrehajtanak, amit a hivatalos vonal kíván, csak a méltóságuk megmaradjon.

— Egy pillanat. Hogy érted azt, hogy reakciós?

— Nézd, öregem, előttem nem kell mosakodjál. Az igazgató a kádér lapodról citált ilyeneket, hogy hatalomgyűlölő, anarchista vagy. Ez nekem elég. Mi volt a panasz?

— Káderezel?

— Kérdezem.

— Apám? Ménesgazda.

— Na, látod. Gazda. Hát mit akarsz? Csak

nem azt állítod, hogy kulás vagy ezekkel? Öregem, legalább mi ketten együtt. Érted?

— Nem értem. Engem ez a rendszer... Én csikósbojtár voltam. Én nem a hatalmat, én a hatalmaskodókat gyűlölöm. Azokat, akik ennek a rendszernek a számájára, az égisze alatt szándékosan disznóságokat követnek el.

— Bah, ez bolsevik duma. És tévedett a párt, amikor rólad azt írta, hogy...

— Tévedett. Engem nem ismer a párt.

— Hm. Hát né haragudj, öregem. Sajnálom, hogy én is tévedtem. Szóval, te, hogy úgy mondjam, közölte, hogy paraszt vagy.

— A legközségesebb paraszt, ha úgy tesszük, de sem hülye, sem az nem vagyok, akinek gondoltál.

— Ez tiszta beszéd. Sajnálom. Azt hittem, barátok lehetünk.

Ezen a beszélde nem sokat rágódtam. Valamennyire a helyére tettem a dolgot, sejtettem, valami forró fejű úriember lehet, aki fegyvertárat keres maga mellé. Nem sokat gyalultam vele az eszem, szaladtam baba pirostintázni a házi dolgozatokat. Az új tanár minden percében vizsgálák. A füzetjavításnál, a katedrára lépéskor, a táblatöréskor, ahogy a kábatját begömbölyö, ahogy néz, ahogy hallgat, ahogy beszél. Mindig attól félttem, hogy eleresztem magam, s valami ostobaságot teszek, amiért kinevetnek, lenéznek a gyerekek. A tanár minden gyerek bizodalmat fel kell értesse. Az pedig nem könnyű dolog. Mert akármielyen olcsó, cikkszerű mutatvánnyal az ember nem akar tekintélyt szerezni. A tanár nem lehet bohóc, de okoskodó, tudomány-bajnok sem. Ennyi szem tűzében embernek kell itt lenni.

(Folytatjuk.)